

УДК 327.02:327.364(5)

Сергій ШЕРГІН,

*завідувач кафедри регіональних систем та європейської інтеграції
Дипломатичної академії України при
МЗС України, доктор політичних наук,
професор, заслужений працівник освіти України*

ПОЛІТОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ АЗІЙСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНАЛІЗМУ

Трансформація сучасної і формування нової міжнародної системи відбувається під впливом двох автономних, але взаємопов'язаних тенденцій. Перша спрямована на посилення структурної гомогенності міжнародної системи, друга — на зростання її функціональної гетерогенності. При цьому перша тенденція більш пов'язана з глобалізацією міжнародного середовища, тоді як друга — з регіоналізацією міжнародних відносин. Спільним для двох тенденцій є чинник, що активізує процес змішування різномірних складових світового простору. Позаяк зміни планетарного масштабу є результатом дій глобалізації та регіоналізації, останні визначаються як мегатренди світового процесу.

Процеси глобалізації, що охопили своїм багатовимірним впливом основні регіони та інші структурні елементи міжнародної системи, дають підставу розглядати їх як рушійну силу світового розвитку. Найбільш результативним вплив глобалізації виявився на регіональному рівні, зокрема в тих регіонах світу, в яких інтеграційні процеси підготували належні умови для її інституціоналізації та функціонального зростання. Завершенням цього процесу стало створення в 1989 році форуму Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС), який об'єднує 21 економіку регіону. Сьогодні на частку країн-членів АТЕС припадає близько 60% світового ВВП і 50% обсягу світової торгівлі, а на АТР майже 70% економічного зростання світу. Відтак, Азійсько-Тихоокеанський регіон (АТР) на зламі ХХ–ХХІ століть став індикатором глобальних і регіональних трансформацій, суперечливий

характер та неоднозначні результати яких заслуговують на серйозне осмислення з позицій сучасної політичної науки.

В АТР, якщо застосовувати широкий підхід щодо визначення регіону, функціонують 44 субрегіональних угруповання, зокрема 28 між окремими країнами-членами АТЕС, а також ведуться перемовини про формування близько трьох десятків нових об'єднань. Здебільшого це двосторонні зони вільної торгівлі, найвідомішими серед яких є: НАФТА в Північній Америці та АСЕАН у Південно-Східній Азії, Зона вільної торгівлі між Австралією і Новою Зеландією (СЕР) і Форум тихоокеанських островів на півдні Тихого океану. Майбутнє азійсько-тихоокеанської економічної інтеграції та місце регіону в світових інтеграційних процесах багато в чому залежать від досягнення цілей Богорської декларації, яку було прийнято на неформальному саміті АТЕС у 1994 році. Зміст основних цілей декларації полягає в поетапному створенні найбільшої у світі зони вільної торгівлі товарами, послугами та інвестиційного капіталу. При цьому розвинені країни повинні були завершити торгово-економічну лібералізацію до 2010 року, неоіндустріальні країни (НІК) — до 2015-го, а країни, що розвиваються — до 2020 року. Проте досягнення задекларованих цілей через низку причин відбувається з певним відхиленням від наміченого графіка. Тим більше, що серед учасників так званої тихоокеанської спільноти, прототипом якої виступає форум АТЕС, існують суттєві розбіжності щодо інтерпретації Богорських цілей.

У цьому контексті зазначимо, що інтеграція нині охопила в основному два субрегіони — Південно-Східну Азію та південь Тихого океану (зона вільної торгівлі між Австралією і Новою Зеландією). Створені угруповання характеризуються інтеграцією в торговельній сфері, сприяють регіональній і глобальній лібералізації, є важливим інструментом формування загальнорегіональної зони вільної торгівлі. Головний ефект субрегіональної економічної інтеграції пов'язаний із зростанням інвестиційної привабливості країн для закордонних інвестицій за рахунок створення спільного й більш великого ринку з вільним переміщенням одного (АСЕАН) або більше (СЕР) факторів виробництва.

Для кращого розуміння інтеграційних процесів в АТР необхідно зробити стислий огляд наукової літератури, присвяченої проблемам інтеграційного співробітництва країн регіону. В центрі наукового дискурсу стоять питання про переваги та недоліки регіональної економічної інтеграції. Умовно можна виділити два основних напрями, за якими здійснюються пошуки відповідей на ці

питання. Перший має вихідним критерієм успіх багатосторонньої (глобальної) торговельної лібералізації, у співвідношенні з якою і розглядається регіоналізм. Відповідно, завдання, яке ставлять перед собою дослідники, полягає в тому, щоб з'ясувати, сприяють чи заважають регіональні економічні організації процесу багатосторонньої лібералізації зовнішньоекономічних відносин і торгівлі в рамках СОТ.

Другий напрям дослідницьких зусиль відштовхується від значення регіональної інтеграції не для глобальної торговельної системи, а для економік самих країн-учасниць азійсько-тихоокеанської інтеграції. При цьому це видається більш практичним і виправданим, оскільки з великою часткою імовірності можна припустити, що держави, які утворюють регіональні угруповання, переслідують цілі не загального благополуччя, а в першу чергу реалізації національних і колективних (регіональних) інтересів. Сутність головного питання полягає в тому, чи вигідна країнам-членам участь в економічному угрупованні та якими можуть бути переваги й втрати. Альтернативою регіональної інтеграції є, як правило, пряма інтеграція у світову економіку через багатосторонній процес, тобто відмова від дискримінаційної лібералізації. Звідси можливі порівняння між двома різними сценаріями розвитку подій — реальним і гіпотетичним, оцінка відмінності та переваг кожного з них.

У цьому контексті важливим є розуміння механізмів регіональної інтеграції, так само як і достовірна інформація про її зміст та результати. Аналітичний матеріал і конкретні факти мають цінність не тільки для дослідників інтеграційних процесів, а й для розробників зовнішньоекономічної політики кожної окремої держави, що бере в них участь. Політологічний підхід до вивчення регіональної інтеграції з метою з'ясування її сутності дає можливість ефективніше управляти інтеграційними процесами та спрямовувати їх у належне русло. Раціональність такого підходу має неабияке значення і для України, яка послідовно реалізує комплекс своїх інтересів в АТР, передусім у торговельно-економічній сфері.

Політологічне дослідження комплексних проблем тихоокеанської інтеграції потребує відповідної методологічної бази. У цій роботі аналіз процесів формування та реалізації інтеграційної політики в АТР здійснюється на двох рівнях: концептуально-теоретичному та емпіричному. Такий підхід дозволяє виявити довгострокові тенденції розвитку інтеграційної політики та прогно-

зувати її еволюцію. Водночас цей підхід виконує функцію аналітичної матриці дослідження концептуально-теоретичних засад тихоокеанського регіоналізму з метою визначення його сутності та специфіки.

Використання методів аналізу та синтезу дає можливість дослідити політичні явища та економічні процеси в АТР через розподіл їх на окремі елементи з метою вивчення функціональних зв'язків та динаміки розвитку.

Системний та проблемно-історичний методи є основою для проведення комплексного аналізу інтеграційних процесів в АТР як моделей, а також інтеграційної політики його основних суб'єктів.

Важливо, що застосування міждисциплінарного підходу сприяє розширенню контексту та обґрунтованості теоретичних і політологічних висновків. Як писав відомий український вчений-міжнародник Є. Камінський, «...додаткові знання політолога (скажімо, у галузі соціології або економічної науки) допомагають йому досліджувати ситуацію у всіх її нюансах і деталях. Але все це зі сфери допоміжних способів і методів проведення політологічних досліджень. Для політолога важливо поважати і використовувати внесок представників інших галузей суспільствознавства, а не підмінити своїх колег, які там працюють» [1, с. 120–121].

Відзначимо, що зміст політологічного розуміння міжнародних відносин ототожнюється із сукупністю принципів теоретичного дослідження об'єктів регіональної взаємодії, котрі є складними системами, що розвиваються. Відповідно до цього підходу, будь-яке соціальне явище розглядається як цілісність у єдності всіх його функціональних зв'язків і відносин. Отже, інтеграційна діяльність у межах АТР — це система міжнародної співпраці, структурні елементи якої взаємодіють як один з одним, так і з зовнішнім середовищем у конкретних історичних умовах.

У сукупності такий підхід дозволяє зв'язати різноспрямовані тенденції в загальну картину трансформації інтеграційних процесів в АТР упродовж його історичного існування. Характеризуючи сутність цього підходу в контексті світ-системного аналізу, видатний американський соціолог і економіст І. Валлерстайн зазначав: «Соціальна дійсність не обмежена численними національними державами, але являє собою щось більше — те, що ми називаємо світ-системою. У світ-системі безліч інститутів — держави й міждержавні структури, виробничі фірми, домогосподарства, класи, всілякі групи та об'єднання — і саме ці інститути формують осно-

ву, яка дозволяє системі функціонувати, але в той же час систему пронизують конфлікти і суперечності» [2, с. 44–45].

Інакше кажучи, будь-яка сфера суспільного життя, зокрема й міжнародні відносини, повинна розглядатися як частина цілісного, складно організованого та саморегульованого організму, який постійно взаємодіє з навколишнім середовищем через «входи» і «виходи» самої системи. Відтак комплексне дослідження інтеграційної діяльності в АТР передбачає врахування різних аспектів взаємодії сторін, що інтегруються, а також фактори впливу зовнішнього й внутрішнього середовища та глобально-історичний контекст проблеми.

Взаємозалежність політичних і економічних процесів, що впливають на тихоокеанську інтеграцію, потребує використання факторного аналізу. Він дозволяє вивчати умови та рушійні сили, що визначають напрями сучасної міжнародно-політичної трансформації в АТР, зробити узагальнення щодо функціонування основних інститутів регіону, а також дослідити якісні параметри факторів у динаміці їхнього розвитку та взаємозалежності. Це також дає можливість зробити оцінку інтеграційних процесів у регіоні як з позицій історичної ретроспективи, так і з позицій прогностичного аналізу.

Важливу роль у дослідженні комплексних проблем АТР відіграють синергетичний і нормативний методи, які дозволяють моделювати механізми самоорганізації інтеграційної архітектури азійсько-тихоокеанського простору. Так, синергетичний метод допомагає з'ясувати ступінь ієрархічності АТР, визначити еволюцію та стадії самоорганізації азійсько-тихоокеанської регіональної системи. Очевидно, що регіональна міжнародна система в географічних рамках АТР перебуває у взаємодії з системами вищого порядку, визначаючи її генезис, етапи еволюції і перехід в інший стан. У поєднанні з методом моделювання можна визначити її біфуркаційні моменти, які призводять до зміни лінійного перебігу історичних і політичних подій на нелінійний. Що стосується нормативного методу, то його використання є необхідним для вивчення нормативно-договірної бази регіонального співробітництва суб'єктів інтеграції в АТР, а також для аналізу статутних документів країн-членів інтеграційних угруповань — АСЕАН і АТЕС.

Загалом більшість дослідників виходять з визнання принципу багатополярності в міжнародних відносинах, тобто системи «балансу сил», яка характеризується взаємодією декількох центрів світової політики. Такий підхід уможливорює послідовне та сис-

темне вивчення розбудови інтеграційного співробітництва в межах АТЕС крізь призму вирішення вузлових проблем АТР.

З урахуванням політичної різноманітності і відмінностей у рівні економічного розвитку країн АТР наявність «балансу сил» забезпечує відносну політичну стабільність. Однак це не виключає суперництва між окремими суб'єктами регіональної взаємодії. Суперництво виявляється не тільки у військово-політичній активності, а й підкріплюється діями в економічній сфері, наприклад, у межах діяльності АТЕС.

В умовах постбіполярного світу та утвердження в міжнародних відносинах ідеї багатополярності посилюється багатовекторність політичних і економічних процесів. При цьому дія одних векторів слабшає, інших переходить в активну фазу. Так, після розпаду СРСР в АТР значно підвищився політичний та економічний вплив Китаю і, навпаки, роль США і Японії дещо ослабла. У той же час країни АСЕАН, використовуючи суперництво регіональних лідерів, успішно вибудовують свої відносини з провідними державами через створену систему діалогового партнерства. Ця система дозволяє їм проводити гнучкий і збалансований курс, спрямований на недопущення посилення одного з геополітичних векторів впливу.

Закономірності генезису та розвитку всесвітнього інтеграційного процесу в політичному, економічному та соціальному плані досліджували такі американські вчені: теорія стадій У. Ростоу — всесвітня інтеграція розуміється як закономірність розвитку сучасної суспільно-економічної формації; концепція політичного реалізму Г. Моргентау — інтеграція як військово-політичний союз; «модерністська» теорія Д. Боброу — інтеграція як функціональний і просторово-ресурсний процес; комунікативістська теорія К. Дойча — інтеграція є «загальним історичним процесом загально-го характеру»; теорія систем М. Каплана і Р. Роузкранца — інтеграція розуміється як органічна система, яка включає безліч ступенів і моментів, будучи багатокритеріальною категорією; теорії індустріального і постіндустріального суспільства Дж. Гелбрейта і Д. Белла — загальна інтеграція є наслідком економічного розвитку на основі змін, викликаних досягненнями НТП; футурологічна теорія Г. Кана — інтеграція є прогресивним процесом, що спричинює розвиток економічних систем.

Джерелом інтеграції як ідейного та соціального конструкту стали модерністські уявлення про державне будівництво, що збіглися з процесом виділення «національних держав» у Західній Європі. Виникло соціополітичне трактування інтеграції як проекту ство-

рення «національної держави» для вирішення завдань суспільної модернізації. Передбачалося, що в результаті появи центрального уряду, оформлення внутрішнього ринку, єдиного правового простору та здійснення спільної економічної політики зникнуть локальні культурні перепони, поступившись місцем загальному соціокультурному простору. Прикметно, що в такому ключі розвивали концепцію інтеграції класики європейської соціології ХХ ст. М. Вебер і Е. Дюркгейм. Вони першими звернулися до розробки та уточнення таких принципових для поняття інтеграції аспектів, як соціальна, економічна й політична інтеграція.

Першим теоретиком міждержавної інтеграції класичного (лінійно-стадіального) напрямку був англійський вчений Дж. Вінер. Пізніше його розробки збагатив новими побудовами Ф. Гехрельс. У теоретиків цієї школи була обмежена емпірична база: ЄЕС ще не пройшло всі етапи, а до політичного союзу йому було дуже далеко. Тому як основні методи аналізу ця група авторів застосовувала логіко-інтуїтивний метод та метод аналогії: як історична точка опори для створення моделі політичного союзу (останньої фази інтеграції) вони обрали приклади США та Німеччини. Незважаючи на методологічні обмеження, застосування стадіальної схеми і сьогодні може привести до цікавих узагальнень і несподіваних історичних паралелей. Так, усупереч поширеній думці, євро — не єдиний приклад колективної валюти та інтенсивної фінансової інтеграції. Існує як мінімум два зразкових аналога: зона франко, що включає в себе кілька держав Західної і Центральної Африки, а також система «свопових» угод у Південно-Східній Азії за формулою «АСЕАН+3».

У контексті методології дослідження феномена азійсько-тихоокеанської моделі інтеграції відзначимо, що, насправді, методологічне значення класичних інтеграційних парадигм, при всій їх значущості, стає обмеженим у зв'язку з бурхливим зростанням різноманіття регіонального інтеграційного досвіду за останні 20–25 років. Більш-менш успішно працюючи на матеріалі інтеграційних процесів в Євросоюзі, класичні концепції можуть слугувати в кращому випадку лише «відправними точками» при аналізі сучасних варіантів інтеграції у Східній Азії. Причиною змістової обмеженості цих концепцій є майже повна їх зосередженість на аналізі європейського регіонального матеріалу та інерція мислення природничо-науковими аналогіями.

Через збіг обставин, головною з яких була «єдність», а також унікальність західноєвропейської інтеграційної спільноти, досвід

інтеграції в Західній Європі майже до кінця ХХ ст. зумовлював розуміння міжнародної інтеграції в цілому. У підсумку на історично досить тривалому відрізку світового розвитку конкретний досвід Європейських співтовариств, а пізніше Європейського Союзу, став отожднюватися з феноменом інтеграції взагалі. Успіхи інтеграційних процесів у будь-якому регіоні світу стали «автоматично» оцінюватися крізь призму того, чого і як зумів чи не зумів досягти в ході своєї історичної еволюції Європейський Союз.

Ще однією особливістю політологічного дискурсу з інтеграції є множинність і змістова рухливість термінів, з яких до головних належать поняття «інтеграція», «регіоналізм» і «регіоналізація». В 1970–1980-х рр. у зарубіжній літературі, присвяченій аналізу досвіду міждержавного зближення в Південно-Східній Азії, виявився свого роду «страх слововживання». Поняття «інтеграція» було до того часу монополізоване вченими-європейцями, а для характеристики аналогічних процесів у незахідних ареалах стали шукати інші способи словесного позначення, зокрема — «регіоналізація» та «регіоналізм». Застосовуючи ці терміни, автори-неєвропейці захищали себе від критики з боку європейців, які наполягали на тому, що ніде поза межами Західної Європи інтеграції немає, а тому вживання слова «інтеграція» щодо інших регіонів є недоречним. Регіоналізм і регіоналізація в контексті так званої «війни термінів» втілювали тимчасовий компроміс, досягнутий з переважанням теоретичної спадщини європейців.

На зламі ХХ–ХХІ ст. у спеціальній літературі стався досить потужний «викид» індивідуальних і колективних робіт, у яких провідні зарубіжні фахівці з інтеграції, зокрема європейської [3, с. 357], по суті відмовилися від ідеї про «універсальну пояснювальну цінність» теорій, заснованих на досвіді ЄС [4, с. 116]. Досить численна група зарубіжних вчених приступила до обережного конструювання концепцій, націлених на осмислення унікального європейського досвіду в контексті інтеграційного розвитку інших частин світу [5, с. 470].

Великий масив літератури, що утворився в 1990-х роках на основі цих висновків і гіпотез, спостережень та пояснень, одержав загальну назву «теорій нового регіоналізму» (ТНР). Відштовхуючись від аналізу термінів «регіоналізм», «регіоналізація» та «інтеграція», вони вказали на сутнісну близькість цих понять, підкресливши принципову однорідність описуваних ними процесів, і визначили можливості порівняльного аналізу досвіду міждержавного співробітництва в різних частинах світу. Під та-

ким кутом зору інтеграція в ЄС стала виглядати як окремий прояв регіоналізму. Західноєвропейський досвід, як зазначається в літературі, «втратив характеристики нормативної моделі, ставши орієнтиром для приватних зусиль деяких міждержавних угруповань в галузі інституційного будівництва» [6, с. 240–241].

В аргументації прихильників «теорій нового регіоналізму» можна виділити дві основні групи доказових аргументів. По-перше, регіоналізм, будучи суто ендегенним процесом, у кожній частині світу знаходить свій неповторний вигляд під впливом економічних, соціокультурних, політичних та історичних особливостей конкретного регіону [7, с. 459]. По-друге, світ другої половини минулого століття, в якому зародилася західноєвропейська інтеграція, радикально відрізняється від сучасного світу, в якому схожі ситуації поки не відтворені [5, с. 470].

Із праць згаданого напрямку виділяються оригінальні праці шведського автора Б. Хеттне, присвячені азійським інтеграційним процесам [8, 9]. Зауважимо, що підхід Б. Хеттне істотно знижує нормативну жорсткість критеріїв інтеграції, які зазвичай постулюються в старих європейських теоріях. Так, відомий російський фахівець з європейської інтеграції О.В. Буторіна зазначає, що якщо оцінювати регіональну інтеграцію з критеріальних позицій євроінтеграції, то «...НАФТА безпорадно застрягла на початковому етапі, а АСЕАН тільки наближається до нього» [10, с. 142].

Нарешті, в рамках теорій «нового регіоналізму» чітко вказується на поділ інтеграції де-юре і де-факто. Феномен інтеграції де-юре, під яким розуміється формалізована співпраця, вочевидь, відносять переважно до ЄС. Східна Азія здебільшого розглядається в категоріях інтеграції де-факто [11, с. 41]. Більш детальне ознайомлення з концепцією «нового регіоналізму» проливає світло на суть відмінності понять інтеграції де-факто і де-юре. Інтеграція де-факто, навіть якщо угруповання оформлено юридично, залишається таким, доки не досягнуто консенсусу щодо географічного ареалу угруповання. Так, географічний ареал ЄС склався давно, а фази його розширення були заходами щодо поширення впливу споконвічної «шістки» країн на цей географічний простір. Тому питання про вступ Туреччини до ЄС спровокувало так багато суперечок й активної громадської незгоди. Крім того, зберігається невизначеність стосовно приналежності Туреччини до географічного ареалу ЄС та побоювання старих країн-членів, що прийняття цієї країни може похитнути або зовсім його зруйнувати [12, с. 62–64].

У Східній Азії остаточний вибір того чи іншого географічного простору ще не відбувся. Суперечки навколо тихоокеанського і континентального (східноазійського) вектора інтеграції, втіленого відповідно у форматі АТЕС і АСЕАН+3, учасників яких утримувати в рамках однієї регіональної ідентичності навряд чи можливо в принципі, заважають зайнятися інституціональним структуруванням цього простору [13, с. 7]. Аносований проект Східноазійського співтовариства (САС) вказує на формування географічної бази східноазійського регіоналізму, але здебільшого цей процес відображений в планах і програмах відповідних країн.

Тож констатуємо, що регіоналізація стала важливим реальним аспектом сучасної міжнародної системи, однією із найвпливовіших сил, що характеризує подальший розвиток економіки в цілому. Вона стосується усіх галузей суспільного життя, зокрема й політики, соціальної сфери, культури, екології, безпеки тощо. Регіоналізація в аксіологічному вимірі має як позитивні, так і негативні характеристики. Позитивний вплив пов'язаний із ефектом конкуренції, до якого вона неминуче веде, а також створення світової інфраструктури, а негативний — з потенційними конфліктами, які вона постійно породжує і яких можна було б уникнути шляхом розвитку регіонального співробітництва на основі політичних угод або створення нових інститутів. Розкриття теоретичних засад регіоналізації світової економіки є фундаментальною основою для подальшого розвитку цієї науки, що дозволяє глибше усвідомити процеси створення регіонів і стратегічних альянсів як прикладу ефективної регіональної співпраці [14].

Початок регіональної економічної інтеграції у 1980-х роках зумовив подальші трансформаційні перетворення механізмів та рівнів інтеграції, а також диверсифікацію суб'єктної структури та урізноманітнення форм регіональних інтеграційних угруповань. До основних факторів трансформації регіональної економічної інтеграції слід віднести: сповільнення процесу глобальної лібералізації в рамках СОТ, починаючи з 1980-х років («Уругвайський раунд» 1986–1994 рр. та «Доха-раунд», починаючи з 2001 р.); неоліберальна трансформація зовнішньоекономічних стратегій латиноамериканських, східноазійських та постсоціалістичних країн; загострення конкуренції на експортних ринках між розвинутими країнами, та країнами, що розвиваються.

Що стосується сповільнення процесу глобальної лібералізації в рамках СОТ, то «Уругвайський раунд», на який було відведено чотири роки, було завершено лише через вісім років від його

початку (1986–1994 рр.). Основними проблемами «Уругвайського раунду» були: 1) протиріччя між США та ЄС з приводу лібералізації торгівлі сільськогосподарською продукцією; 2) лібералізація сфери послуг та захист прав на інтелектуальну власність; 3) зменшення імпорتنних тарифів на тропічні продукти.

На сучасному етапі ведуться переговори щодо подальшої лібералізації торгівлі в рамках Доха-раунду СОТ. Однак цей раунд, який розпочався у 2001 році, досі не завершений. Зауважимо, що основні протиріччя існують між прогресивними країнами та країнами, що розвиваються, з питань лібералізації торгівлі сільськогосподарською продукцією, зняття нетарифних бар'єрів та зниження тарифів на промислову продукцію, використання менш розвинутими країнами захисного механізму тощо. Таким чином, неспроможність досягти згоди в рамках СОТ та забезпечити багатосторонніми переговорами досягнення країнами їхніх економічних інтересів, активізує формування регіональних інтеграційних стратегій, починаючи з 1990-х років [16].

Зазначене вище доводить, що однією з провідних тенденцій сучасних міжнародних процесів разом з глобалізацією є процес регіоналізації, що розгортається в економічно розвинених регіонах світу. Це обумовлює необхідність визначення рушійних сил та специфіки азійсько-тихоокеанської інтеграції, бурхливий розвиток якої припав на кінець ХХ — початок ХХІ ст. Найбільш типовою з цього приводу є думка академіка НАН України Ю. Пахомова, який вважає, що регіоналізація — це реакція на негативні прояви глобалізації, спроба захиститися від руйнівних наслідків світової фінансової кризи 1997–1998 рр. Формування міжнародно-політичних та економічних (не географічних) регіонів дає їм можливість «закритися» і залишатися самодостатніми у випадку якихось потрясінь у зовнішньому світі. Крім того, стверджує вчений, «регіоналізм розцінюється як засіб збереження політичного контролю над процесами глобалізації в економічній сфері, які послабили ступінь впливу національних інструментів економічної політики», тобто як об'єднання держав у відповідь на не завжди приємні виклики глобалізації [15].

Регіоналізація є своєрідним варіантом і водночас альтернативою глобалізації, суттєво загострюючи суперечності глобального розвитку. З одного боку, зняття бар'єрів у рухові товарів, послуг, капіталів, робочої сили в межах інтеграційних об'єднань виступає каталізатором зростання міжнародного співробітництва у глобальному масштабі. З іншого боку, позитивний ефект від впрова-

дження подібної лібералізації обмежується спільними кордонами регіонального інтеграційного об'єднання та супроводжується запровадженням обмежувальних заходів у відносинах з країнами, які не є членами цього регіонального інтеграційного угруповання. Економічна регіоналізація стала провідною тенденцією світового розвитку і при цьому перестала бути територіально обмеженою за змістом та наслідками. У широкому сенсі регіоналізація — це процес перерозподілу владних компетенцій і передача управлінських функцій від національного на регіональний рівень, поява та розвиток нових інституційних форм, які відповідають новій ролі регіонів у процесі прийняття політичних рішень на національному та наднаціональному рівнях.

З одного боку, сутність регіоналізму визначається стратегією регіональних еліт, яку скеровано на розширення їхніх політичних прав та економічних можливостей. З іншого, це процес самостійного конструювання суспільства, політичної та економічної мобілізації регіонів. У цілому регіоналізм відповідає стратифікації міжнародного середовища та спрямований на здобуття переваг з територіального поділу сучасних суспільств.

Сучасні інтеграційні процеси в АТР зумовлені переміщенням до нього центру світової економіки, а також зростанням у зв'язку з цим політичного впливу регіональних держав, передусім Китаю. Посилюється також нестабільність в АТР, що зумовлено конкуренцією між регіональними центрами сили та виникненням нових нетрадиційних загроз у сфері безпеки.

Тому при аналізі концептуально-теоретичних основ тихоокеанського регіоналізму важливе місце посідає концепція «Великого Китаю». Це пов'язано з тим, що Китай має визначальний вплив на політичні та економічні процеси в регіоні. Позиції Пекіна з регіональної політики є скоріше не зоною впливу, а зоною поваги, оскільки сусідні держави з величезною повагою ставляться до прагнень Китаю. Темпи економічного зростання дозволили ряду аналітиків свого часу припустити, що Китай з часом стане наддержавою, однак такі висновки є передчасними через низку обставин: конфлікт між економічною і політичною системами народжує низку суперечностей; ніхто не впевнений в тому, що Китай і надалі продовжить нарощувати економічний потенціал тими ж темпами, що й зараз; загальна бідність зберігається, незважаючи на економічне зростання.

Геополітичні плани Пекіна зводяться до концепції «Великого Китаю» — розширення своїх політичних і економічних можливос-

тей через різні структури і методами загальної дипломатії. Проте в регіоні діють лише кілька великих регіональних організацій: АТЕС, АСЕАН і Шанхайська організація співпраці (ШОС), що недостатньо для рівноцінного західному східноазійського співробітництва. Принагідно зауважимо, що ідеологічне обґрунтування китайської державності, засноване на комуністичних ідеях, з елементами конфуціанської філософії, що зумовлює жорстку ієрархічність і робить претензії Китаю не тільки зрозумілими для сусідніх країн, у цілому згодних брати участь як другорядні країни в житті цієї імперської системи, а й такими, що не мають нічого спільного з китайською ідентичністю. Саме тому країни, що належать до цього регіону, ніколи не суперечать політиці Пекіна, висловлюючи нейтральні або дружні оцінки.

Слід підкреслити, що формування в 90-х роках «Великого Китаю» — цієї нової геополітичної, етнокультурної та економічної спільноти, спонукало американських політологів і стратегів замислитися над необхідністю внесення суттєвих коректив до політики США щодо КНР, Гонконгу і Тайваню в цілому як до членів єдиного «китайського співтовариства». На нашу думку, це усвідомлення допомогло Вашингтону (в ситуації після зникнення «радянської загрози») виробити концептуальну основу ідеї «ангажування» Китаю, яка в реальності має на меті такі ж цілі, що й відома «теорія стримування».

Посилення глобальної ролі Китаю та Східної Азії загалом у результаті фінансово-економічної кризи 2008–2009 років сприяли посиленню впливу азійського чинника на регіональні й світополітичні процеси. У посткризовий період 2010–2012 років Китай, випередивши азійського промислового велетня — Японію, офіційно став найбільшою регіональною економікою та другою економікою світу. Відповідно поширюються прогнози експертів, що ВВП Китаю впродовж наступних 20 років перевищить ВВП США.

Варто з'ясувати сутність тези про так звану «китайську загрозу». Ініціатором цієї тези, яка згодом перетворилась на концепцію, є Японія, котра впродовж кількох століть проводила експансіоністську політику щодо Китаю. На відміну від Німеччини, Японія не змогла публічно вибачитися перед китайським народом і азійською громадськістю за політику агресії та милітаризму. Тема «вибачення» навряд чи може бути зрозумілою європейцям чи американцям, але вона є важливою для азійських народів, особливо колишніх жертв японської агресії в період Другої світової війни. Після закінчення війни китайський уряд добровільно відмовився

від військової компенсації, вважаючи, що винен не японський народ, а японський милітаризм. Пекін прагнув розвивати добросусідські відносини з Японією, хоча під час війни ця країна завдала азійським народам величезних збитків. Тим не менш, користуючись політичними мотивами, керівні кола Японії висунули концепцію «китайської загрози». На думку японських політиків і вчених, після закінчення «холодної війни» Китай в результаті бурхливого економічного розвитку став головною зовнішньою загрозою безпеці Японії. З 1991 року японський уряд почав присвячувати КНР окреме місце в «Білій книзі» з питань безпеки. Така концепція знайшла розуміння та підтримку з боку США, які ніколи не відмовлялися від ідеї «стримування Китаю» [16].

У першій декаді XXI ст. китайсько-японські відносини не набули позитивної динаміки і, як і раніше, залишаються проблемними, що суттєво позначається на темпах і масштабах східноазійської інтеграції. Конкуренція між Китаєм та Японією в рамках Східноазійського співтовариства у форматі АСЕАН+6 сприймається іншими членами САС як негативний момент у формуванні тихоокеанської спільноти. Можливо, що після перетворення АСЕАН+6 за рахунок США і Росії на АСЕАН+8 відносини між Китаєм і Японією стануть більш збалансованими. Принаймні проєкт «транс-тихоокеанського партнерства», що його запропонував президент США Б. Обама, може знизити рівень політичної конфронтації в АТР і водночас прискорити інтеграційні взаємодії в регіоні. При цьому не слід відкидати спроб Вашингтона відновити гегемонію, зокрема, шляхом ініціювання та створення глобального «антикитайського альянсу» за участі США, ЄС, Японії та, за певних обставин, Росії, якщо західним структурам вдасться змусити російське керівництво відмовитися від лінії на асиметричне балансування між Заходом і Китаєм.

Проаналізовані вище концепції тихоокеанської інтеграції дозволяють стверджувати, що провідною тенденцією сучасних міжнародних процесів є динамічний характер формування нових та модифікації сучасних регіональних інтеграційних стратегій, до яких долучаються країни з асиметричним рівнем розвитку з метою реалізації національних економічних інтересів на глобальному рівні. По-перше, така модифікація обумовлена сповільненням поступу глобальної лібералізації в рамках СОТ, по-друге, неоліберальною трансформацією зовнішньоекономічних стратегій країн, що розвиваються, по-третє, загостренням конкуренції на експортних ринках товарів між розвинутими та неоіндустріальними краї-

нами. Формування зон вільної та преференційної торгівлі, які не передбачають створення наднаціональних інституцій, дозволяють країнам-учасникам завдяки своїй «гнучкості» входити до інших подібних об'єднань.

Економічна інтеграція, яку традиційно розуміли як процес об'єднання національних економік у межах окремих регіонів, активно трансформується в новий економіко-географічний механізм. За цих умов виникла концепція «нового регіоналізму», що припускає поєднання взаємодій країн на регіональному рівні із взаємодією з третіми країнами та міжнародними організаціями, зокрема інтеграційного плану.

З одного боку, глобалізаційний процес щільно пов'язаний з тенденціями регіоналізації, що спричинило формування і ускладнення глобального простору. Значно посилилася роль міжрегіональних зв'язків, зокрема на основі взаємодії інтеграційних угруповань, що призвело до формування глобального ринку (що має в основі регіональну і макрорегіональну парадигми). Підтвердженням цього є обговорення на міжурядовому рівні під час самітів «групи двадцяти» кількох проєктів: створення Трансатлантичної зони вільної торгівлі (ТАФТА між уже існуючими НАФТА і ЄС), трансформація АТЕС, що має міжконтинентальний вимір, формування механізму міжрегіональної взаємодії ЄС і АСЕАН у форматі організації Азія-Європа (АСЕМ).

З іншого боку, нового масштабу набула діяльність міжнародних організацій, які формують основу глобальної системи регулювання та впливають на структуру глобального простору, перерозподіл економічних і політичних сил на світовій арені. Наприклад, ООН, яку було утворено 51 державою, на початку ХХІ ст. налічувала 193 члена, з яких 150 — країни, що розвиваються. Це свідчить про інші масштаби та новий характер їхньої діяльності, а також про новий розподіл сил між різними групами країн [17, с. 9].

У сучасних умовах країни АТР доволі успішно використовують подвійні інтеграційні моделі — загальну лібералізацію міжнародних торгових режимів, а також створюють спільні субрегіональні об'єднання, найбільш відомим з яких є АСЕАН. Разом з тим, формування відкритих економічних моделей зазначених країн не заперечує протекціонізму, який застосовувався ними у «точковому» режимі, що дозволило їхнім молодим галузям виробництва вижити на етапі становлення високих технологій та закріпитися на світових ринках, зокрема в індустріально розвинених державах.

Останнім часом радикальні зміни у співвідношенні економічних сил на світових ринках відбуваються на користь АТР. На відміну від ряду країн, що розташовані в інших регіонах світу, державам АТР вдалося повною мірою використати зручне географічне положення. Розташування цих країн завдяки широким можливостям застосування морського транспорту є набагато вигіднішим, ніж, наприклад, багатьох африканських країн, які знаходяться всередині континенту. Країни АТР відіграють велику і дедалі важливішу роль у процесах зміни конфігурації співвідношення центрів сили та глобальної конкуренції. Значних результатів у своєму інноваційному розвитку країни АТР досягли у різні способи з використанням різноманітних економічних та політичних інструментів. У першу чергу, слід відзначити експортну орієнтацію східноазійських економік, а також відмову від політики імпортозаміщення як базового орієнтиру розвитку та всебічне стимулювання експорту. Це означає, що в суспільному розвитку цих країн були послідовно впроваджені нові промислові технології та вчасно забезпечено захист стратегічних галузей економіки від експансії з боку іноземних ТНК.

Евентуально країни АТР є найперспективнішим простором для поширення комп'ютерних та інтернет-технологій у світі, який здатний перетворитися на найбільш місткий за інші регіональний ринок. Уже на початку ХХІ ст. загальний товарний ринок АТР у півтора рази перевищив за своїм обсягом європейський і мав тенденцію до прискореного розвитку. Це свідчить про великий економічний потенціал регіону, оскільки існує складна система кореляцій та взаємних впливів між якістю та темпами економічного зростання, з одного боку, а також асиметричними інтеграційними процесами в АТР — з іншого. Отже, динамізм розвитку об'єктивно зумовлює потенціал інтеграції, який з особливою інтенсивністю впроваджується в регіоні.

Варто зазначити, що інтеграційні тенденції розглядаються країнами регіону як засіб запобігання новій валютно-фінансовій кризі на кшталт тієї, що сталася в регіоні в 1997–1998 рр., та зміцнення економічної незалежності від країн Заходу. Після подолання кризових явищ у регіоні стали більш активно обговорювати ідеї створення колективних гарантій стабільності національних валютно-фінансових систем та перспективи використання спільної валюти. Експертами було встановлено, що на різних етапах здійснення реформ і під час забезпечення прискореного економічного зростання та розвитку низці країн АТР вдалося створити ефективний інсти-

туційний механізм сприяння міжнародній комерційній діяльності та формуванню відкритих економічних систем [18].

Деякі з них вважають, що існують істотні розбіжності в сутності понять «регіоналізм» і «регіоналізація». Так, за оцінкою американської дослідниці Е. Фрост, у Східній Азії регіоналізм і регіоналізація розвиваються паралельно, хоча в різних географічних ареалах. Регіоналізація розвивається в прибережній, острівній і архіпелажній Азії, а регіоналізм — у материковій. Прибережна Азія — це конгломерат приморських територій, торгових портів і міст, на які в сукупності припадає до 60–70% економічної життєдіяльності азійсько-тихоокеанських держав. Ядро материкової Азії складають країни-члени АСЕАН+3 і АСЕАН+6, оскільки вони поєднані завданням узгодити політичні позиції з метою опрацювання планів майбутньої інтеграційної співпраці в умовах глобалізації [19, с. 4–17, 23].

Важливість процесів глобальної та регіональної інтеграції для розвитку національних економік вимагає поглиблення передусім науково-прикладних досліджень. Найбільш актуальними є напрями, що пов'язані з обґрунтуванням сутності глобального ринку, особливостей його розвитку та впливу на національні господарства Східної Азії.

Зміна парадигми світової політики та системи світогосподарських зв'язків і прискорення економічної глобалізації наприкінці ХХ століття стали об'єктивними факторами розвитку міжнародної співпраці в АТР. Масштабна регіоналізація як полівекторний багатовимірний процес, яку прийнято називати «ною», створила сприятливі умови для укладення міждержавних угод у сфері багатосторонньої співпраці. Економічна взаємозалежність стала причиною різкого зростання політичних інституційних структур економічних угруповань Азійсько-Тихоокеанського регіону, кількість яких збільшилась в останній третині ХХ ст. На процес формування інтеракційних комунікацій в АТР вплинули фактори глобалізації та лібералізації світової торгівлі у форматі Генеральної угоди з тарифів і торгівлі та Світової організації торгівлі (ГАТТ/СОТ), які не залишилися поза увагою в практичній діяльності країн регіону.

Новий, або «відкритий регіоналізм» є результатом зміни світового політичного устрою і парадигми світогосподарських зв'язків. Такий тип регіоналізму є альтернативою старому, обмеженому в напрямках співпраці, насамперед, військово-стратегічною взаємодією. Новий регіоналізм втілює багатовимірний і полівек-

торний розвиток світової спільноти, зокрема, спільноти в АТР. Багатоаспектність міжнародної співпраці проявляється не тільки у сфері політики і регіональної безпеки, а й в економіці, культурі, науці.

Очевидно, що концепція «відкритого регіоналізму» є результатом політичних ініціатив та дипломатичних зусиль багатьох країн-членів АТР. Створення країнами-ініціаторами АТЕС і визначення змісту концепції «відкритого регіоналізму» як знаряддя зовнішньої політики та основоположного принципу організації дозволяє стверджувати, що її можна розглядати як історичний та політичний феномен, який має довготривалий термін дії, і його вплив на процес трансформації сучасної міжнародної системи буде відчуватися впродовж багатьох десятиріч.

У цьому зв'язку зазначимо, що країни АТР доволі успішно використовують подвійні інтеграційні моделі — загальну лібералізацію міжнародних торгових режимів і створюють спільні субрегіональні об'єднання, найбільш відомим з яких є АСЕАН. Формування відкритих економічних моделей не заперечує протекціонізму, який застосовувався азійськими країнами у «точковому» режимі, що дозволило їхнім молодим галузям виробництва вижити на етапі становлення високих технологій та закріпитися на світових ринках, зокрема в індустріально розвинених державах і регіонах. Головна мета АСЕАН полягає у досягненні рівня розвинених країн Заходу за основними соціально-економічними параметрами, зберігаючи при цьому культурну своєрідність і політичний суверенітет. Щодо перспектив форуму АТЕС як моделі «тихоокеанської спільноти», то це залежатиме від стратегічних відносин між членами тихоокеанського «трикутника»: США–Китай–Японія та політичної життєздатності АСЕАН у контексті розвитку східноазійського регіоналізму. Отже, знову підтверджується класична теза, що регіоналізація, тобто процес соціально-економічної взаємодії суміжних країн, цілком можлива без регіоналізму, тоді як регіоналізм, тобто процес формальної інтеграції та створення керівних органів, без регіоналізації існувати не може.

Міжнародна практика доводить, що регіональна інтеграція є визначальним політичним і економічним явищем доби глобалізації. У політологічному дискурсі вона виступає як нова категорія міжнародних відносин та світової політики. Розуміння цього складного явища вимагає поглиблення теоретичних розвідок, формулювання нових концептів побудови світового господарства з новим економіко-географічним обличчям, з іншими просторовими,

економічними та інституційними характеристиками. На особливу увагу заслуговують провідні тенденції в АТР, який перетворюється на епіцентр інтеграційного розвитку, що формує структуру глобального простору та «тихоокеанську спільноту» як основу світового порядку ХХІ ст.

Вивчення політологічних аспектів інтеграції в АТР та численних теоретичних і прикладних досліджень на згадану тему дає підставу зробити висновок про відсутність цілісного підходу щодо низки актуальних наукових положень. Без конкретних відповідей залишаються такі важливі питання, як перспективні напрями багатосторонньої співпраці в АТР, функціональні можливості позарегіональних країн у цьому процесі, а також проблеми безпеки та механізми забезпечення регіональної стабільності. Тому подальший розвиток комплексних досліджень інтеграційних процесів сприятиме вирішенню цих питань, що є важливою умовою для просування інтересів України у цьому динамічному та перспективному мегарегіоні світу.

1. Камінський Є. Концептуальні виміри практичної ефективності політологічних досліджень // Політична думка. — 2002. — № 2/3. — С. 108–122.
2. Валлерстайн І. Миросистемний аналіз: Введення / пер. с англ. Н. Тюкиной. — М.: Территория будущего, 2006. — 248 с.
3. Katzenstein P. Regionalism and Asia // *New Political Economy*. — Vol. 5. — № 3. — 2000. — P. 353–368.
4. Fawcett L., Hurrell A. *Regionalism in World Politics*. — Oxford: Oxford University Press, 1995. — 342 p.
5. Milner H. International Theories of Cooperation among Nations: Strengths and Weaknesses // *World Politics*. — № 44 (April). — 1992. — P. 466–496.
6. Acharya A. How Ideas Spread: Whose Norms Matter? Norm localization and Institutional Change in Asian Regionalism // *International Organisation*. — № 58. — 2004. — P. 239–275.
7. Hettne B., Soderbaum F. Theorising the Rise of Regionness // *New Political Economy*. — Vol. 5. — № 3. — 2000. — P. 457–474.
8. Hettne B. Beyond the New Regionalism // *New Political Economy*. — Vol. 10. — № 4. — 2005. — P. 543–571.
9. Hettne B. Globalization and the New Regionalism: the Second Great Transformation // Hettne B., Inotai A. and Sunkel O. (eds.). *Globalism and the New Regionalism*. London: Macmillan, 1999. — P. 3–24.
10. Буторина О. Поняття регіональної інтеграції: нові підходи // *Космополіс*. — 2005. — № 3 (13). — С. 136–145.
11. Milner H., Soderbaum F. Theorizing the Rise of Regionness // *New Regionalisms in the Global Political Economy*. — London, 2002. — 459 p.
12. Beeson M. *Regionalism and Globalization in East Asia: Politics, Security, Economic Development*. — N.Y.: Palgrave, 2007. — 324 p.
13. Данилишин О.Є. Сучасні теоретичні та практичні аспекти світової регіоналізації. — [Електронний ресурс]: Тернопільський державний технічний університет ім. І. Пулюя. — Режим доступу: nuwm.rv.ua/v41ek09.doc.
14. Светлов А.А. Концептуальні засади глобальної трансформації регіональних інтеграційних процесів. — [Електронний ресурс]: Київський національний університет

- ім. В. Гетьмана — С. 212–221. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvdau/2012_18/32.pdf.
15. Попович А. Интеграция: теоретические аспекты. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://fmp-gugn.narod.ru/pop2.html>.
 16. Хайдун Ван. О концепции китайской угрозы. — [Электронный ресурс]: 27 сентября 2012. — Режим доступа: <http://www.geopolitics.ru/2012/09/o-konceptcii-kitajskoj-ugrozy/>
 17. Иноземцев В.Л. «Постамериканский мир»: мечта дилетантов и непростая реальность // Мировая экономика и международные отношения. — 2008. — № 3. — С. 3–15.
 18. Романов Д.С. Країни Азійсько-Тихоокеанського регіону в системі економічних пріоритетів України [Текст]: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.05.01 / НАН України, Інститут світової економіки і міжнародних відносин. — К., 2002. — 18 с.
 19. Frost E. Asia's New Regionalism. — London: Lynne Rienner Publishers, 2008. — 293 p.

Анотація. У статті розглянуто проблеми інтеграційного співробітництва країн Азійсько-Тихоокеанського регіону та процеси глобалізації, що охопили своїм багатовимірним впливом основні регіони та інші структурні елементи міжнародної системи. Проаналізовано концепції тихоокеанської інтеграції.

Ключові слова: інтеграція, регіоналізм, регіоналізація, простір, лібералізація, концепція, національна економіка.

Аннотация. В статье рассмотрены проблемы интеграционного сотрудничества стран Азиатско-Тихоокеанского региона и процессы глобализации, охватившие своим многомерным влиянием основные регионы и другие структурные элементы международной системы. Проанализированы концепции тихоокеанской интеграции.

Ключевые слова: интеграция, регионализм, регионализация, пространство, либерализация, концепция, национальная экономика.

Summary. The article deals with the integration Cooperation, Asia-Pacific and the processes of globalization that swept its multidimensional influence on major regions and other structural elements of the international system. Analysis of the concept of Pacific integration.

Key words: integration, regionalism, regionalization, space, liberalization, the concept of national economies.

Serhii SHERGIN,

*Doctor of Political Sciences, Professor,
Chairholder of Regional
Systems and European Integration,
Diplomatic Academy of Ukraine under the
Ministry of Foreign Affairs of Ukraine,
Honorary Educator of Ukraine*

POLITOLOGICAL ASPECTS IN ASIA-PACIFIC REGIONALISM STUDY

Transformation of modern and formation of a new international system is influenced by the two independent although interrelated tendencies. The first is aimed at strengthening structural homogeneity of the international system, the second – to increase its functional heterogeneity. At that, the first tendency is more associated with international environment globalization, while the second – with regionalization of international relations. The factor activating mixture of manifold components in the world space is common for both tendencies. Since changes at the global scale are the result of globalization and regionalization, the latter are defined as megatrends of the world process. Globalization expansion to almost all areas of social activity – economic, technological, informational, social and cultural, etc. serves as a catalyst for structural transformations in different countries and regions.

Globalization processes that swept its multidimensional impact on major regions and other building blocks of the international system, give reason to consider them a driving force of the world development. The most effective was globalization impact at the regional level, notably in those regions where integration processes paved the way to its institutionalization and functional growth. Culmination of this process was creation in 1989 of the Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC) forum uniting 21 regional economies. Today the share of APEC member-countries accounts for about 60 percent of the global GDP and 50 percent of the world trade volume; the Asia-Pacific re-

gion accounts for almost 70 percent of the world economic growth. Therefore the Asia-Pacific Region (APR) at the turn of the XX–XXI century became an indicator of global and regional transformations, whose contradictory nature and ambiguous results worth serious re-evaluation from the standpoints of modern political science.

If a broad approach is applied to identify the region, then 44 sub-regional groupings are functioning in the APR, including 28 ones between the APEC individual member-states. Formation of about three dozen new associations is negotiated. In the majority of cases they are bilateral free trade areas, the most famous of which include: NAFTA in North America and ASEAN in Southeast Asia, FTA between Australia and New Zealand (CER) and the Pacific Islands Forum in the South Pacific. The future of Asia-Pacific economic integration and the region's place in global integration largely depend on the objectives of Bogor Declaration adopted in 1994 at the APEC informal summit. Major goals of Declaration are gradual creation of the world's largest free trade area in goods, services and investment capital. In this case developed countries had to complete trade and economic liberalization by 2010, neoindustrial countries (NICs) — by 2015 and developing countries — by 2020. However, achieving the targeted objectives takes place with certain deviation from the intended schedule due to a number of reasons. Moreover, participants to the so-called «Pacific community» with the APEC forum as a prototype have significant controversies in interpreting the Bogor goals.

In this context we note that at present integration has covered mainly two sub-regions — Southeast Asia and South Pacific (FTA between Australia and New Zealand). The formed groupings are characterized by integration in the trade area; they contribute to regional and global liberalization and are an important tool to form the region-wide free trade area. The main outcome of sub-regional economic integration is associated with the increase of investment attractiveness for foreign investments through creation of a common and larger market with free mobility of one (ASEAN) or several (SER) factors.

Considering integrational cooperation of Asia-Pacific countries based largely on the economic component, we state that efficiency of economic groupings is explained not only by economic but also by political factors. Interdependence of these factors complicates establishing the policy or the economy priorities in integration processes,

while the genesis and development of the latter largely depend on the historical and socio-cultural context in which individual countries and regions stay.

For better insight into integration processes in Asia Pacific it is expedient to briefly review scientific literature on the issues of integration cooperation in the region. Benefits and drawbacks of regional economic integration are in the core of scientific discourse. We can conventionally emphasize two basic directions for searching replies to these questions. The initial criterion of the first is success of multilateral (global) trade liberalization, in relation to which regionalism is considered. Accordingly, a task set forth by the researchers is to find out whether regional economic organizations assist or hinder multilateral liberalization of foreign economic relations and trade within the WTO.

The second direction of research efforts is built on the importance of regional integration not for the global trading system but for the economy of the member-countries to Asia-Pacific integration. In this case, it seems more practical and justified because we can assume with high probability that the states forming regional groupings do not pursue the overall well-being goals but first and foremost the national and collective/regional interests. The essence of the main question is — whether participation in the economic grouping is beneficial for member-countries and what advantages and losses may be. As a rule, an alternative to regional integration is direct integration into the world economy through the multilateral process, i.e. rejection of discriminatory liberalization. Hence, comparisons are possible between two different scenarios — real and hypothetical and assessment of differences and advantages of both.

In this context it is important to understand the mechanisms of regional integration as well as reliable information on its content and results. Analytical material and concrete facts are valuable not only for the researchers of integrational processes, but also for the developers of foreign economic policies of each individual participating country. Politological approach to study regional integration aimed at clarifying its nature makes possible to control integrational processes more effectively and channel them into proper direction. Expediency of this approach is of significant value for Ukraine to consistently implement a range of its interests in the Asia-Pacific region especially in trade and economic area.

Politological study of Pacific integration systemic problems requires the appropriate methodological framework. This paper analyzes the processes of integration policy development and implementation in the APR on two levels: conceptual-theoretical and empirical. Such approach makes possible to identify long-term trends in the integration policy development and project its evolution. Simultaneously this approach serves as an analytic matrix to study conceptual – theoretical principles of Pacific regionalism in order to determine its nature and specificity.

Applying analysis and synthesis methods makes possible to investigate political phenomena and economic processes in the Asia-Pacific region through their division into separate elements to study functional relationships and dynamics of development.

Systematic and problematic-historical approaches are the basis for holistic analysis of integration processes in Asia Pacific as the patterns and integration policies of its major entities.

Most notably that application of interdisciplinary approach promotes the context expansion and justification of theoretical and political conclusions. Ye. Kaminskyi, famous Ukrainian scholar and expert in international relations, wrote: «...Additional knowledge of a political analyst (say, in sociology or economics) helps him to investigate the situation in all its nuances and details. However, all these are support means and methods of political science research. To respect and utilize contribution by the representatives of the other social science sectors rather than to substitute his associates working there is important for a political analyst» [1, p. 120–121].

The content of politological understanding of international relations is equated with the body of principles for theoretical study of regional interaction objects, which act as complex developing systems. Under this approach, any social phenomenon is considered as a totality in the entirety of its all functional relations. Thus, integrational activity within the APR is a system of international cooperation whose building blocks interact both with each other and with the environment in specific historical conditions.

In the aggregate this approach allows connecting multidirectional tendencies into the overall picture of integrational processes transformation in the APR during its historical existence. Describing the essence of this approach in the context of the world-system analysis, the eminent American sociologist and economist I. Wallerstein stated: «Social reality is not limited by the numerous national states,

but is something bigger — what we call the world-system. The world-system contains numerous institutions — states and interstate entities, industrial companies, households, classes, various groups and associations — and these institutions form the foundation that enables the system functioning. At the same time conflicts and contradictions pervade the system» [2, p. 44–45].

In other words, any sphere of public life including international relations should be considered as part of a holistic, sophisticated and self-regulating entity constantly interacting with the environment through «inputs» and «outputs» of the system itself. Therefore a comprehensive study of the APR integration activity envisages taking into consideration various integrating aspects between the parties as well as the impact factors of external and internal environment and global-historical context of the issue.

Interdependence of political and economic processes governing Pacific integration requires using the factor analysis. It makes possible to study conditions and driving forces that determine the directions of contemporary international-political transformation in the Asia-Pacific region, make generalizations about key institutions functioning in the region and explore qualitative parameters of the factors in their development and interdependence dynamics. It also enables assessing integration processes in the region from the historical retrospective as well as from the prognostic analysis perspective.

Synergetic and regulatory methods play an important role in examining the APR systemic problems. They allow simulating self-organization mechanisms in the integration architecture of Asia-Pacific space. The synergetic method helps to determine the degree of the APR hierarchy, establish evolution and self-organizational stages of the Asia-Pacific regional system. It is obvious that the regional international system within the APR geographic frames interacts with the higher order systems, determining its genesis, evolution stages and transition into another state. When combined with the simulation method its bifurcation momenta can be determined, which result in the change of linear course of historical and political events into non-linear. As to the regulatory method, its use is necessary to explore the legal and contractual framework of regional cooperation in the Asia-Pacific integration subjects and to analyze statutory documents of the member-countries to ASEAN and APEC integration groupings.

In general, most researchers proceed from recognizing the multipolarity principle in international relations, i.e. the «*Balance of powers*» system, which is characterized by interaction between several centers of the world politics. Such approach enables a consistent and system-based study of integration cooperation development within APEC through the prism of the APR key problems resolving.

Given the political diversity and differences in the level of the APR economic development, the «*Balance of powers*» provides a relative political stability. However, this does not preclude competition between separate parties to regional cooperation. Competition is manifested not only in the military-political activity, but is also supported by the actions in the economic area, for example, within the boundaries of APEC operation.

However, globalization processes and the increased interdependence of national economies have a significant impact on the methods and means of political and economic influence. Emergence of global challenges such as terrorism, transnational crimes, proliferation of mass destruction weapons, risk of epidemics and next generation infectious diseases, financial and other crises make difficult for the countries in the region to pursue a line excluding the interests of its allies or partners. Therefore, the modern world clearly faces the task of seeking the ways to prosperity through establishing common actions that contribute to overcoming the challenges and risks.

In the post-bipolar world and assertion of the multipolarity idea in the international relations the multi-vector nature of political and economic processes increases. At that effect of some vectors decreases, the others transfer into an active phase. For instance, after demise of the USSR political and economic influence of China has considerably increased in the APR and, conversely, the US and Japan role has somewhat weakened. At the same time, the ASEAN countries using competition of regional leaders successfully build their relations with major powers through a system of dialogue partnership. This system enables them to pursue a flexible and balanced course aimed at non-bolstering one of the geopolitical influence vectors.

American scientists listed below studied the regularities of genesis and the development of the global integration process in the political, economic and social context. The theory of stages by W. Rostow — the world integration is understood as a law of development of modern socio-economic formation. The concept of political realism by Hans Morgenthau — integration as a military-political alliance. The «mod-

ernist» theory by D. Bobrow — integration as both a functional and space-resource process. Communication theory by Karl Deutsch — integration is a «common historical process of general nature». Systems theory by M. Kaplan and R. Rosecrance — integration is understood as a multiobjective category, an organic system containing of a variety of levels and momenta. A theory of industrial and post-industrial society by John Galbraith and Daniel Bell — total integration is a consequence of economic development based on the changes caused by the scientific and technological progress achievements. Futurological theory by G. Kahn — integration is a progressive process resulting in the development of economic systems.

Modernist understanding of the state-building, which coincided with the process of the «nation states» separation in the West Europe, became the source of integration as an ideological and social construct. A socio-political interpretation of integration appeared as a project to create a «nation state» for the purposes of social modernization. It was envisaged that as a result of central government, shaping of the internal market, uniform legal space and common economic policy the local cultural chasms will disappear giving the way to overall socio-cultural space. Notably, that Max Weber and Emile Durkheim, classics of the XX century European sociology, similarly developed the integration concept. They were the first to address the development and improvement of fundamental notions in the integration aspects such as social, economic and political integration.

English scientist J. Wiener was the first theorist of interstate integration of the classical (linear-stadial) direction. Later, F. Hehrels enriched his developments with new constructs. Theorists of this school had a limited empirical base: the EEC had not yet gone through all the stages and was too far from the political union. Therefore this group of authors applied a logical-intuitive method and an analog approach as the key analysis method. They took the US and Germany examples as a historical foothold to create a political union pattern (the last integration phase). Despite methodological limitations, applying a stadial scheme may result today in interesting generalizations and unexpected historical parallels. For example, in spite of the wide-spread belief, euro is not the only example of collective currency and intense financial integration. There exist at least two sample analogs: the franc zone including several countries in the Western and Central Africa, as well as a system of «swap» agreements in Southeast Asia per ASEAN+3 formula.

In the methodological context of studying the Asia-Pacific integration pattern phenomenon it should be noted that actually methodological significance of classical integration paradigms, in all their significance, is limited in view of the rapid growth of the regional integration experience diversity within the past 20–25 years. While more or less successfully working on the EU integration process material, the classic concepts may serve at best only as «starting points» in the analysis of modern integration versions in the East Asia. The reason for substantive limitations of these concepts is their almost total focusing on the analysis of the European regional material and inertia of thinking by natural-scientific analogies.

Because of the circumstances confluence, the central of which was «unity», and the unique nature of Western European integrational community, the integration experience in Western Europe by the end of the XX century stipulated comprehension of the international integration at large. As a result, in the historically sufficiently long segment of the world development a concrete experience of the European Communities and later the European Union has become synonymous with the integration phenomenon in general. Success of integration processes in any region was «automatically» assessed in the light of what and how the EU could or could not achieve in the course of its historical evolution.

Another feature of integrational political discourse is multiplicity and semantic mobility of terms, the major notions thereof include *integration*, *regionalism* and *regionalization*. In the 70–80'ies in the foreign literature on the experience gained from the interstate rapprochement in Southeast Asia a kind of a «fear of linguistic usage» appeared. By that time scientists on European studies have monopolized the notion *integration*. To describe similar processes in non-western habitats they began to look for the other ways of verbal expression, in particular — *regionalization* and *regionalism*. Using these terms scientists on non-European studies protected themselves from the criticism by scientists on European studies who insisted that integration existed nowhere outside Western Europe and the use of the word *integration* towards the other regions was irrelevant. *Regionalism* and *regionalization* in the context of the so-called «war of terms» embodied a temporary compromise reached with domination of the theoretical heritage elaborated by the scientists on European studies.

At the turn of the XX–XXI century a specialized literature contained numerous individual and collective papers in which the leading international experts on integration, including the European one [3, p. 357], actually rejected the idea of a «universal explanatory value» of theories based on the EU experience [4, p. 116]. Quite a large group of foreign scholars began to carefully design the concepts aimed at interpreting the unique European experience in the context of the other continents' integration development [5, p. 470].

A large array of literature formed in the 90-ies on the basis of these findings and hypotheses, observations and explanations received a general title *new regionalism approach* (NRA). Based on the analysis of the terms *regionalism*, *regionalization* and *integration*, they stated the essential proximity of these notions, emphasizing fundamental homogeneity of the processes described by them and outlined possible comparative analysis of the interstate cooperation experience in various parts of the world. From this perspective the EU integration began to look as a separate manifestation of regionalism. The Western experience, as the literature states, «has lost the characteristics of the normative pattern and became a benchmark for private efforts of some interstate groupings in the field of institutional construction» [6, p. 240–241].

The supporters of the *new regionalism* base their arguments on two main groups of evidence. First, regionalism as a purely endogenous process finds its unique shape in every part of the world under the influence of economic, socio-cultural, political and historical features of a particular region [7, p. 459]. Secondly, the world of the second half of the last century in which the Western European integration originated is radically different from the modern world where similar situations have not yet been reconstructed [5, p. 470].

Original works on Asian integration processes by the Swedish scientists B. Hettne stand out from the rest in this research area [8, 9]. B. Hettne's approach significantly reduces regulatory rigidity of integration criteria, which are usually postulated in the old European theories. The well-known Russian expert on European integration O.V. Butorina notes that if regional integration is assessed from the criterial perspective of European integration, then «...NAFTA has helplessly stuck at the initial stage and ASEAN is just approaching it» [10, p. 142].

Finally, within the *new regionalism* theories integration is clearly divided de jure and de facto. De jure integration phenomenon,

which refers to formalized cooperation, is obviously attributed mainly to the EU. Eastern Asia is mostly seen in terms of de facto integration [11, p. 41]. A more detailed introduction to the *new regionalism* concept elucidates the essence of the differences between integration de facto and de jure. Integrating de facto, even if a grouping is legally formalized, remains as such until consensus on the grouping geographical area is reached. The EU geographical area had been formed long ago and its expansion phases were the measures to expand influence of the Six countries on this geographic space. Therefore, the question of Turkey's accession the EU provoked so many disputes and active public dissent. In addition, uncertainties remain regarding Turkey's belonging to the EU geographical area and fear of the old EU member-states that Turkey's entry would undermine or even completely destroy it [12, p. 62–64].

East Asia has not yet made a final choice for this or that geographical space. Disputes on the Pacific and Continental (East Asian) integration vector embodied respectively in the APEC and ASEAN+3 format, whose members are hardly possible to keep within one regional identity in principle, hinder institutional structuring of this space [13, p. 7]. The announced project of the East Asian Community (EAC) indicates formation of the geographical basis for East Asian regionalism, but for the most part this process is reflected in plans and programs of the respective countries.

We can say that regionalization has become an important real aspect of the modern international system, one of the most influential forces that characterize the further development of the economy as a whole. It covers all areas of public life, including politics, social area, culture, environment, security, etc. Regionalization in axiological dimension has both positive and negative properties. Positive impact is associated with the competitive effect in which it inevitably results, as well as creating the global infrastructure. Negative impact is associated with potential conflicts, which it constantly creates and which could be avoided through the development of regional cooperation based on political agreements or creation of new institutions. Detection of theoretical principles of the world economy regionalization is a fundamental basis for further development of this science, making possible to more deeply realize the formation processes of regions and strategic alliances as an example of efficient regional cooperation [14].

Regional economic integration originated in the 80-ies stipulated further transformation of the mechanisms and integrational levels as well as diversification of the subjective pattern and variety of forms of regional integration groupings. The main transformation factors of the regional economic integration include: slowdown of the global liberalization process within the WTO since 1980 (Uruguay Round 1986–1994 and Doha Round since 2001); neoliberal transformation of foreign economic strategies in Latin American, East Asian and post-socialist countries; increased competition in export markets between developed and developing countries.

As to the slowdown of the global liberalization process within the WTO, the Uruguay Round, for which four years were allocated, was completed only in eight (1986–1994). Major problems of Uruguay Round included: 1) contradictions between the US and the EU on agricultural products trade liberalization; 2) liberalization of service sector and protection of intellectual property rights; 3) import tariff reduction on tropical products.

At the present stage further trade liberalization is negotiated under the WTO Doha Round. However, this round started in 2001, has not yet been completed. Basic differences exist between advanced and developing countries on agricultural trade liberalization, removal of non-tariff barriers and tariff cut for industrial products, use of protection mechanism by less developed countries, etc. Thus, failure to reach an agreement within the WTO and ensure achievement of the countries' economic interests through multilateral negotiations stimulates formation of the regional integration strategies since the 90-ies [16].

The above-stated proves that together with globalization regionalization is one of the major tendencies in contemporary international processes wheeled in economically developed regions of the world. This necessitates determining the driving forces and specifics of Asia-Pacific integration, whose rapid development fell on the end of the XX – beginning of the XXI century. In this connection most typical is the opinion of Yuri Pakhomov, Academician of the NAS of Ukraine, who believes that regionalization is a response to negative manifestations of globalization, an attempt to protect against destructive consequences of the global financial crisis in 1997–1998. Formation of international political and economic (non-geographic) regions enables them to «close up» and remain self-sufficient in the event of any upheavals in the outside world. In addition, the scien-

tist claims that «regionalism is regarded as a means of maintaining political control over globalization processes in the economic area, which have diminished the impact level of the economic policy national tools», i.e. as an association of States in response to not always pleasant globalization challenges [15].

Regionalization is a unique version and both an alternative to globalization greatly exacerbating contradictions of global development. On the one hand, removal of barriers in movement of goods, services, capital and labor within integrational groupings is a catalyst for the international cooperation growth on a global scale. On the other hand, positive effect of introducing such liberalization is limited by common borders of the regional integrational groupings and is accompanied by introducing the restrictive measures in relations with the countries-nonmembers of this regional integrational grouping. Economic regionalization has become the leading trend of the world development and thus ceased to be territorially limited in content and implications. Regionalization in a broad sense is the process of redistributing power competences and transferring administrative functions from the national to the regional level, the emergence and development of new institutional forms that meet the new role of regions in policy-making at the national and supranational levels.

On the one hand, the essence of regionalism is defined by the strategy of regional elites directed to expand their political rights and economic opportunities. On the other hand, it is the process of independent construction of society, political and economic mobilization of the regions. In general regionalism corresponds to stratification of the international environment and aims at obtaining advantages from the territorial division of modern societies.

Modern integration processes in Asia-Pacific are conditioned by the shift of the global economy center to it as well as by the growth for that matter of the regional powers political influence, especially China. Instability in Asia-Pacific is also growing due to power competition between the regional centers and emergence of new non-traditional challenges in the security area.

Therefore, the concept of Greater China is an integral part to analyze conceptual and theoretical fundamentals of Pacific regionalism. This is due to the fact that China makes a decisive influence on political and economic processes in the region. Beijing positions on regional policy are not the area of influence but rather the ar-

ea of respect, as the neighboring states greatly respect aspirations of China. Economic growth rates enabled some analysts to assume in due course that China would eventually become a superpower. However, such conclusions are premature as a result of a number of circumstances: the conflict between the economic and political systems creates a series of contradictions; nobody is sure that China will further continue augmenting its economic potential at the same pace as now; total poverty persists despite economic growth.

Geopolitical plans of Beijing are confined to the Greater China concept — expansion of its political and economic opportunities through various entities and general diplomacy methods. However, only a few large regional organizations function in the region: APEC, ASEAN and the Shanghai Cooperation Organization (SCO), this being insufficient for the East Asian cooperation to be equal to the western one. To this effect we note that ideological justification of the Chinese great power statehood is based on the communist ideas with the elements of Confucian philosophy. This stipulates a rigid hierarchy and makes China's claims not only understandable by the neighboring countries, which in general, agree to participate as minor countries in the life of this imperial system, but by those that have nothing common with Chinese identity. That is why the countries of the region never contradict the Beijing's policy, expressing either neutral or friendly assessments.

It should be noted that formation of this new geopolitical, ethno-cultural and economic community known as Greater China in the 90-ies prompted American political analysts and strategists to think on the need of significant adjustments in the US policy on China, Hong Kong and Taiwan in the whole as to the members of a uniform «Chinese community». We believe that this awareness helped Washington (in the situation after the «Soviet threat» disappeared) to develop a conceptual basis for the idea of China's bias, which in reality pursues the same objectives as the famous «deterrence theory».

Strengthening the global role of China and East Asia in general as a result of financial crisis in 2008–2009 led to the growing influence of Asian factor on the regional and global political processes. In the post-crisis period of 2010–2012 China outran Japan, the Asian industrial giant, and officially became the largest regional economy and the second world economy. Accordingly, the experts forecast that China's GDP over the next 20 years will exceed the US one.

It is worth clarifying the essence of the thesis on the so-called «China threat». It was Japan that initiated this thesis, which later transformed into a concept. For several centuries Japan pursued the expansionist policy towards China. Unlike Germany, Japan was unable to publicly apologize to the Chinese people and the Asian community for its aggressive and militarist policy. The topic of «apologizing» can hardly be understood by the Europeans or Americans but it is important for Asian nations, particularly the former victims of the Japanese aggression during World War II. After the war the Chinese government refused voluntarily from military compensation assuming that it was the Japanese militarism to be blamed but not the Japanese people. Beijing sought to develop good neighborly relations with Japan, though the latter caused enormous damage to Asian nations during the war. However, using political motivation the Japanese ruling circles put forward the concept of «China threat». According to Japanese politicians and scholars, after the «cold war» as a result of rapid economic development China became a major foreign threat to the security of Japan. Since 1991 the Japanese government began allocating a separate place to China in the White Paper on security issues. This concept found understanding and support by the United States who never refused an idea of «China deterrence» [16].

In the first decade of the XXI century the Chinese-Japanese relations have not gained positive dynamics and still remain problematic, affecting significantly the pace and scale of the East Asian integration. Competition between China and Japan within the East Asian community in the ASEAN+6 format is negatively perceived by the other EAC members in the Pacific Community formation. It is possible that after ASEAN+6 is converted into ASEAN+8 at the expense of the US and Russia the relations between China and Japan will become more balanced. At least the project of «Trans-Pacific partnership» suggested by the US President Barack Obama may reduce the level of political confrontation in the Asia-Pacific region and simultaneously accelerate integrational interaction in the region. At that, one should not reject the Washington's attempts to restore hegemony, including by initiating and establishing a global «anti-Chinese alliance» with the US, the EU, Japan and Russia, under certain circumstances, if the Western entities succeed in forcing the Russian government to abandon the line for asymmetric balance between the West and China.

The above analyzed concepts of Pacific integration make possible to claim that the leading trend of modern international processes is the dynamic nature to form new and modify current regional integration strategies, in which the countries with the asymmetric development level are involved aimed at implementing the national economic interests at the global level. First, such modification is conditioned by the slowdown of the global liberalization progress within the WTO; secondly, by the neo-liberal transformation of foreign economic strategies of developing countries; and thirdly, by the increased competition in export markets of goods between developed and neoindustrial countries. Formation of free and preferential trade areas that do not involve creation of supranational institutions allow the member-countries (thanks to their flexibility) to accede the other similar associations.

The economic integration traditionally understood as the process of national economies pooling within individual regions is being actively transformed into a new economic-geographical mechanism. Under these conditions a concept of *new regionalism* emerged allowing combination of interactions between the countries at the regional level with the third countries and international organizations, including the integration process.

On the one hand, globalization process is tightly connected with the trends of regionalization, which resulted in the formation and complexity of the global space. The role of inter-regional relations substantially increased, particularly through interaction of integration groupings that resulted in the global market formation (based on the regional and macro-regional paradigms). This is proved by discussing at the intergovernmental level during G20 summits of several projects: creation of Transatlantic Free Trade Area (TAFTA between the already existing NAFTA and the EU); transformation of APEC, which has an intercontinental dimension; formation of inter-regional teamwork mechanism between the EU and ASEAN in the format of Asia-Europe (ASEM) organization.

On the other hand, activities of international organizations acquired a new scale to form the basis for global regulation and impact the global space structure as well as redistribution of economic and political forces on the world arena. For example, the United Nations established by 51 states numbered at the beginning of the XXI century 193 participating countries including 150 developing countries. This makes witness to another scale and a new nature of their ac-

tivities as well as new allocation of forces between different groups of countries [17, p. 9].

Nowadays the Asia-Pacific countries use quite successfully double integration patterns — overall liberalization of the international trade regimes and establish common sub-regional associations, ASEAN being the most well-known. In addition, formation of open economic patterns in the above countries does not deny protectionism applied by them in the «point» mode. It made possible for their young industries to survive at the stage of high-tech formation and gain a foothold in international markets particularly in industrially developed countries.

Recently radical changes in the balance of economic powers in the world market take place in favor of the ATR. Unlike numerous countries located in other regions, the Asia Pacific states managed to fully exploit their favorable geographic location. It is much more profitable thanks to the wide possibilities of maritime transport use if compared with many African land-locked countries. Asia-Pacific countries play a major and increasingly important role in the process of changing the profile in the ratio between centers of power and global competition. The ATR countries reached considerable results in their innovative development in different ways using various economic and political tools. First of all, it should be noted that East Asian economies are export-oriented. They refused import substitution policies as a basic guideline to development and comprehensive export promotion. This means that new production technologies have been consistently introduced in the social development of these countries and timely protection of strategic industries against expansion by foreign multinational corporations has been ensured.

Eventually the Asia-Pacific countries are the most promising space to expand computer and Internet technologies in the world capable to transform into the most receptive regional market. Already at the beginning of the XXI century the ATR common commodity market exceeded half as much the European market by its scope and tended to accelerated development. This gives witness to a great economic potential in the region, since there exists a complex system of correlations and mutual influences between the quality and economic growth rates on the one hand as well as asymmetric integration processes in the Asia-Pacific on the other. Consequently, the development dynamism objectively determines the integration potential being particularly intensively implemented in the region.

It should be noted that integration tendencies are considered by the region's countries as a means to prevent a new monetary and financial crisis similar to that happened in 1997-1998 and to strengthen economic independence from the Western countries. After the crisis bailout in the region, the idea to create collective guarantees for stability of the national monetary and financial systems and the prospects of applying common currency were actively discussed. The experts found out that a number of Asia-Pacific countries at different stages of reform and during accelerated economic growth and development managed to create an effective institutional mechanism to promote international business and create open economic systems [18].

Some of them believe that there are significant differences in the essence of the notions of *regionalism* and *regionalization*. According to the American scholar E. Frost, the East Asian regionalism and regionalization are developing in parallel, although in different geographical areas. Regionalization is developing in coastal, island and archipelago Asia, while regionalism — in the mainland. Coastal Asia is a conglomeration of coastal territories, commercial ports and cities accounting in the aggregate for up to 60–70 percent of the economic life of Asia-Pacific states. The core of mainland Asia are ASEAN+3 and ASEAN+6 member-countries, since they are connected by the goal to reconcile political positions aimed at elaborating the plans for future integrational cooperation in the context of globalization [19, p. 4–17, 23].

The importance of global and regional integration processes for the development of national economies requires first and foremost in-depth scientific and applied studies. The most relevant are the areas related to substantiation of the global market nature, its development specifics and impact on the national economies in the East Asia.

Changing the paradigm of the world politics and the system of the world economic relations and accelerating economic globalization in the late XX century became the objective factors of the international cooperation development in the Asia-Pacific region. Large-scale regionalization as a multi-vector multidimensional process commonly referred to as *new regionalization* created favorable conditions to conclude interstate agreements for multilateral cooperation. Economic interdependence resulted in a sharp growth of political institutional entities of the ATR economic groupings, whose number had increased in the last third of the XX century. Factors of the world trade globalization and liberalization in the format of

the General Agreement on Tariffs and Trade and the World Trade Organization (GATT/WTO) made impact on the process of interactional communications in Asia-Pacific. They did not go unnoticed in practical activities of the region.

New or open regionalism is the result of change in the global political order and the paradigm of the world economic ties. This type of regionalism is an alternative to the old one, limited in the areas of cooperation, especially by military – strategic interaction. New regionalism represents a multidimensional and multi-vector development of the world community, particularly the APR. The multidimensional nature of international cooperation is manifested not only in politics and regional security, but also in the economy, culture and science.

Obviously, the concept of open regionalism is the result of the policy initiatives and diplomatic efforts of many APR member-states. The concept of open regionalism created by the APEC initiating countries and determining the subject matter of this concept as a foreign policy tool and fundamental principle of the organization suggests that it may be regarded as a historical and political phenomenon of long life, while its impact on the transformation process of the modern international system will be felt for many decades.

In this regard, we note that Asia-Pacific countries use quite successfully double integration patterns – an overall liberalization of international trade patterns – and establish common sub-regional associations, ASEAN being the most well-known. Formation of open economic patterns does not deny protectionism applied by the Asian countries in the «point» mode. It made possible for their young industries to survive at the stage of high-tech formation and gain a foothold in the international markets particularly in the industrially developed states and regions. The main goal of ASEAN is to reach the level of the Western developed countries by the key socio-economic parameters, maintaining cultural identity and political sovereignty. As far as the prospects of APEC forum as a pattern of Pacific community are concerned, they will depend on strategic relations between the members of the Pacific «triangle»: the USA–China–Japan and the ASEAN political viability in the context of East Asian regionalism. Consequently, the classic thesis is confirmed that regionalization, i.e. the process of social and economic interaction between neighboring countries, is completely possible without regionalism, while regionalism, i.e. the process of integration and creation of managerial bodies, cannot exist without regionalization.

International experience proves that regional integration is a crucial political and economic phenomenon in the era of globalization. In politological discourse it serves as a new category of international relations and world politics. Understanding this complex phenomenon requires in-depth theoretical studies, formulation of new concepts for building the world economy with a new economic and geographic face and the other spatial, economic and institutional characteristics. Of special attention are the leading trends in the Asia-Pacific region, which transforms into the epicenter of integrational development, creating the structure of the global space and «Pacific Community» as the basis for the world order in the XXI century.

Studying politological aspects of the APR integration and numerous theoretical and applied researches on this subject give grounds to conclude that there is no holistic approach to a number of important scientific statements. Such important issues as perspective directions of multilateral cooperation in the Asia-Pacific region, functional capabilities in this process of the countries beyond this region, as well as security issues and mechanisms to ensure regional stability remain without specific replies. Therefore, further development of the integration processes comprehensive studies will contribute to addressing these issues as an essential prerequisite to promote the interests of Ukraine in this dynamic and promising mega-region in the world.